

Toni Roca



Em vaig assabentar de la mort de Clinton Jencks (Colorado Spring, 1918/San Diego, 2005), sindicalista, professor d'economia al llarg de quasi vint-i-cinc anys, actor provisional (una única vegada) a *La sal de la tierra*, dirigida per Hebert Biberman el 1953, el qual al llarg d'un cicle organitzat pel Centre Cultural de Sa Nostra, a l'entorn de la generació del 27, en ple ritual del Nadal i a través de la veu de l'historiador i crític cinematogràfic català Román Gubern, participant a l'esmentat cicle. La primera notícia. La primera notícia vull dir de Clinton Jencks, des de la participació al mític film, que va trasbalsar, va emocionar i va donar peu a tota mena de comentaris, anàlisis i crítiques de tota índole a la dècada del 50, quan els Estats Units, i principalment la colònia de Hollywood fou víctima arrasadora, sense pietat ni clemència de la dissortadament famosa caça de bruixes, protagonitzada, entre altres ferms col·laboradors, pel senador d'extrema dreta i molt decantat pel whisky, Joe McCarthy, terrible, sinistre personatge, que va fulminar vides i carreteres, va provocar suïcidis de tanta i tanta gent. Ara i a l'edat de 87 anys desapareix un home fonamental a la llarguíssima lluita pels drets sindicals als Estats Units i, a la vegada, integrat a la història del cine. El seu pro-



tagonisme i posterior difusió de la seva imatge a *La sal de la tierra* va ser definitiu. Des de llavors ençà, malgrat que no va tornar al món del cine, el cinèfil sempre recordarà un rostre de combat ferotge dins un clima ambiental, vora una societat en què els sectors més conservadors, més ultradretans eren un pilar força robust davant de les continuades revoltes de caire social que varen assolir, un temps, els Estats Units.

Va ser a les acaballes dels quaranta, quan a l'Estat de Nuevo México entre els sectors de la mineria es va desenvolupar una notable vaga reivindicativa, en què la majoria dels obrers era d'origen o naixement llatí. La vaga és va perllongar gairebé dos anys. Inicis de la Guerra Freda, en constant, fèril confrontació amb la Unió Soviètica, preocupadíssima (sembla, però no en

Fotogrames de
*La sal de la
tierra*.





tinc proves definitives), la gent del gran país americà, pel perill de la contaminació del comunisme. Temps de canalles el qualificà la novel·lista Lillian Hellman, muller de l'escriptor Dashiell Hammett, els dos també represaliats per Joe Mc Carthy.

En aquells terribles, difícils, dies d'extraordinària crisi social i política, sota el poder del president Eisenhower, el director cinematogràfic Hebert Biberman, el guionista Michael Wilson i el productor (un productor agosarat, cal dir-ho) Paul Barrico, amb un escàs potencial econòmic i molta voluntat creadora a l'hora que social i sense actors que volguessin participar en un projecte que, en un principi, tenia molt d'hipotètic i de voluntarisme, varen decidir portar a la pantalla aquells fets socials d'indubtable ressonància. El resultat fou *La sal de la terra*, una cinta ja mítica en la història del cinema, no estrenada a Espanya fins a la dècada dels setanta i que, ara per ara, és entre les 400 cintes de caràcter històric arxivada a la Biblioteca del Congrés dels Estats Units. Però abans, molt abans d'aquesta justa reivindicació, fins i tot a nivells oficials, la pel·lícula passà per tota una mena d'entrebancs i garrotades (garrotades també de signe jurídic). Després d'un més d'accidentat rodatge, amb miners fent d'actors, al no trobar professionals amb por de ser represaliats pel comitè macarthysta, *La sal de la terra*, als pocs dies de la seva estrena, en va ser prohibida l'exhibició i tancades les sales on es passava. A Clinton Jecks, acusat de perjuri (tot era vàlid, tot tenia la seva increïble justificació en aquells dies) el varen enviar cinc anys a la presó, acusat també de pertànyer al Partit Comunista. Fou aquest el dramàtic via crucis per què varen passar moltes persones lligades al món de Hollywood. No obstant, anys després, amb un Joe MacCarthy en hores baixes, sense la influència i el poder polític de temps enrere, el Tribunal Suprem va decidir concedir-li llibertat. Però aleshores, el seu era un nom i un llinatge marcat i condemnat davant sectors claus de la societat ianqui. Com la resta de gent de Hollywood, obligats a treballar fora del seu país (Jules Dassin, Joseph Losey, Fritz Lang, William Dieterle..., fins i tot Burt Lancaster va tenir problemes seriosos. Sterling Hayden...) o sota pseudònim, com el guionista Dalton Trumbo, el director de *Johnny cogió su fusil* que, sota un altre nom, va treballar amb dificultats i en con-

dicions precàries a diverses empreses fins que, i mercès a una beca concedida per la fundació Woodrow Wilson, va ingressar com a estudiant d'economia al prestigiós centre universitari californià de Berkeley. Amb el títol de Ciències Econòmiques va fer classes, sembla que sense cap mena de problemes, fins al 1988, quan, arribada l'edat de la jubilació, es va retirar a casa seva, a San Diego on va trobar la mort el passat 14 de desembre, encara que la seva defunció no fou anunciada d'immediat.

Una dura, accidentada, biografia fidel reflex, en molts aspectes, dels esqueixadors fets socials que varen fer trontollar la societat americana, dominada per sectors sortits de l'extrema dreta més dura. I perillosa. Època fidelment, i de forma abundosa, explicada i condemnada, en obres de teatre, pel·lícules, llibres, de prestigiosos autors. El darrer publicat a Espanya, i que des d'aquestes pàgines recomano sincerament, és *Diccionario de la caza de brujas. Las listas negras en Hollywood* (Inèdita de Editores, S.L., Barcelona, 2005) original de l'escriptor Javier Coma, amb un ajustat pròleg de Román Gubern. ■

Fotogrames de
*La sal de la
tierra*.

